

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİNİN GELİR-HARCAMA İLİŞKİSİ

Hüseyin ÖZER*, Yusuf AKAN** ve Gürkan ÇALMAŞUR***

Özet

Bu çalışmanın amacı, Atatürk Üniversitesi öğrencilerinin gelir-harcama ilişkisini, toplam harcamanın harcama grupları itibarıyla dağılımını ve üniversite öğrencilerinin il ekonomisine katkısını araştırmaktır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için 900 öğrenciye anket uygulanmıştır. Harcama gruplarının gelir esneklikleri engel fonksiyonları yardımıyla bulunmuştur. Gıda, giyim-ayakkabı ve barınma harcamaları öğrenciler için zorunlu harcamalar; ulaşım, haberleşme, kişisel bakım, eğitim-öğretim, eğlence, sosyo-kültürel, alkollü içecekler, sigara ve tütün mamulleri ve diğer harcamalar ise zorunlu harcamalar olmakla birlikte esneklikleri birim esnekliğe çok yakındır. Bununla birlikte, şans oyunları harcaması ise öğrenciler için lüks mal olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tüketim Harcamaları, Engel Eğrisi, Gelir Esnekliği, Erzurum

The Relationship Income-Expenditure of the Students of Atatürk University

Abstract

The aim of this paper is to investigate income-expenditure of the students relationship of Atatürk University, the distribution of total expenditure with respect to expenditure groups, and the contribution of students on urban economy. Firstly, to quantify this purpose a questionnaire was applied at sample to 900 students. Income elasticity of expenditure for this group was found with the help of Engel function. Food, clothing and footwear, sheltering expenditures required for students are estimated as compulsory expenditure. Although Transportation, communication, personal care, education, entertainment, culture, alcoholic beverages, cigarette and tobacco and other commodities expenditures are compulsory expenditure, is determined elasticity of this expenditures is very close to unit elasticity. However, game of chances expenditures is determined as luxury good.

Key Words: Consumption Expenditures, Engel Curve, Income Elasticity, Erzurum.

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Erzurum.

** Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Erzurum.

*** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Erzurum.

GİRİŞ

İktisat ilmi insanların toplum hayatı içerisinde göstermiş oldukları iktisadi faaliyetleri incelemektedir. Bu iktisadi faaliyetlerin temel amacı ise insan ihtiyaçlarını tatmin etmektir. İnsanlar, ihtiyaçlarının tatmininde mal ve hizmet tüketmektedirler. İhtiyaçların sınırsız olmasına karşılık kaynakların kıt olması insanları tercih yapmaya zorlamaktadır. Tercihlerin farklılığı ise her tüketicinin tüketim kalıbının farklı olmasını ifade etmektedir. İnsanların hangi ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladıkları konusu, tarih boyunca iktisatçıların yoğun ilgi gösterdikleri konulardan biri olmuştur.

Tüketici ve tüketim, mikroiktisadın temel unsurlarını oluşturmaktadır. Çünkü tüketim olmadan üretim herhangi bir anlam taşımamaktadır. Üretimin amacı, tüketicilerin ihtiyaçlarının tatmini olmaktadır. Tüketimi, iktisadi mal ve hizmetlerin faydalarının doğrudan insan ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılması olarak tanımlayabiliriz (Türbal, 1997: 108). *Tüketici, belirli olan gelirini, ihtiyaç duyduğu çeşitli mal veya hizmetler arasında, her bir mala harçayacağı son para biriminden elde edeceği marjinal faydalar eşit olacak şekilde dağıtarak faydasını maksimum hale getirmektedir.* Bu ilke, Eş Marjinal Fayda Kanunu (II. Gossen Kanunu) olarak bilinmektedir (Yaylalı, 2004: 96). Tüketicinin fayda maksimizasyon ilkesini gerçekleştirebilmesi için sınırlı olan gelirini dikkate alması gerekmektedir. Sınırlı olan bu gelirin harcama grupları arasındaki dağılımı önem arz etmektedir.

Tüketim harcamaları anketlerine dayanan çalışmaların tarihçesi 18. yüzyılın sonlarına David Davies ve Frederick Morton Eden'e kadar uzanmaktadır. 1795'de Davies ve 1797'de Eden'in İngiltere'de uygulamış oldukları harcama anketlerini 1850'de Frederick Le Play ve 1855'de Adouard Ducpetiaux'un uyguladıkları anketler izlemiştir (Özer, 2001: 7). Ducpetiaux'un uyguladığı anket verileri ışığında 1857 yılında Ernst Engel tüketim harcamaları ile ilgili ilk ekonometrik çalışmayı gerçekleştirmiş ve kendi adıyla anılan Engel Kanununu ortaya koymuştur. Engel Kanununa göre, *zevk ve tercihler veri olmak kaydı ile gelir artarsa gıda harcamalarının gelir içerisindeki payı giderek azalmaktadır* (Timmer, Falcon and Pearson, 1983: 43).

Engel Eğrisi, tüketicinin bir mala yapmış olduğu harcama ile geliri arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Engel Eğrisi üzerindeki herhangi bir noktada bir malın talep edilen miktarındaki hassasiyeti talebin gelir esnekliği yardımı ile hesaplanabilmektedir. Talebin gelir esnekliği, talebi etkileyen gelir dışındaki faktörler sabitken, tüketici gelirindeki küçük bir değişiklik karşısında, o maldan satın alınmak istenilen miktarda değişiklik şeklinde gösterilen tepkinin şiddetini ifade eder ve talep edilen miktardaki yüzde değişikliğin gelirdeki yüzde değişikliğe oranına eşittir. Bu ifadede, talebin gelir esnekliğinin hesaplanmasında tüketici gelirindeki % değişme ile satın alınan miktardaki % değişimin göz önüne alındığı belirtilmektedir. Ancak, talep edilen miktardaki değişme yerine bir mala ve hatta bir mal ya da hizmet grubuna yapılan harcamalardaki % değişme de göz önüne

alınabilir. Öyle ki, Engel, yaptığı çalışmada tüketicinin satın aldığı mal ve hizmetleri üç gruba ayırarak, gelirdeki artış karşısında bu grup mallara yapılan harcamalardaki değişmeyi göz önüne almıştır.

Gelir ile tüketim arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik çeşitli hipotezler ileri sürülmüştür. Bunların başlıcaları; Keynes'in (1936) Mutlak Gelir Teorisi, Brady-Friedman'ın (1947) Nispi Gelir Teorisi, Friedman'ın (1957) Sürekli Gelir Teorisi ve Modigliani-Brumberg'in (1954) ve Modigliani-Ando (1963) Hayat Devresi Teorileridir. Keynes tarafından ortaya konan mutlak gelir teorisiyle, reel tüketimin reel gelirin kararlı bir fonksiyonu olduğunu iddia etmektedir. Teoride, insanların çoğu zaman gelirleri arttıkça tüketimlerini de artırmaya yöneldikleri fakat tüketimdeki artışın gelirdeki artıştan daha düşük olduğu ileri sürülmüştür. Brady ve Friedman tarafından ortaya konan nispi gelir teorisiyle, tüketimin mutlak gelirin değil, nispi gelirin bir fonksiyonu olduğu vurgulanmıştır. Duesenberry (1949), tüketimin cari gelir ile daha önce ulaşılmış en yüksek gelir arasındaki oransal ilişkinin bir fonksiyonu olduğunu ve tüketici tercihlerinin mutlak gelir teorisinde ifade edildiği gibi birbirinden bağımsız olmadığını ortaya koyarak teoriye açıklık getirmiştir. Friedman tarafından ortaya konan sürekli gelir teorisiyle, uzun dönemde ortalama ve marjinal tüketim eğiliminin birbirine eşit olduğu açıklanmıştır. Friedman, gelir ve tüketimi arızı ve sürekli olarak ikiye ayırmış ve arızı unsurların gerek birbirleriyle gerekse sürekli unsurlarla ilişkili olmadıklarını varsayarak sürekli tüketimin sürekli gelirin belirli bir oranı olduğunu belirtmiştir. Modigliani ve Brumberg tarafından ortaya konan hayat devresi teorisiyle, ortalama tüketim eğiliminin uzun dönemde sabit oluşunu gelir/servet oranının sabit olmasına dayandırmıştır. Teoride, tüketimin sadece cari gelire değil, aynı zamanda beklenen ortalama gelir ve cari servete bağlı olduğu ve kısa dönemde tasarrufun da cari gelirdeki değişmelere bağlı olarak değişeceği belirtilmiştir (Özer, 1999:9-10).

Bu çalışmada da, gelir ile harcamalar arasındaki ilişkileri göz önüne alarak, $Tüketim=f(Gelir)$ şeklindeki bir tüketim fonksiyonundan hareket ederek, Engel eğrilerinin tahmininde literatürde yaygın bir biçimde kullanılan dokuz fonksiyonel biçim tahmin edilmeye çalışılmıştır.

Tüketim fonksiyonuna bağlı olarak incelenen fonksiyonel biçimlerde hesaplanan gelir esnekliği pozitif ise, söz konusu mal, normal bir mal, negatif ise, düşük bir mal, sıfır ile bir arasında ise zorunlu ihtiyaç malı ve birden büyük ise lüks mal olarak nitelendirilmektedir (Yaylalı, 2004:151).

Bu çalışmanın temel amacı, Atatürk Üniversitesi öğrencilerinin gelir-harcama ilişkilerini, öğrencilerin bütçelerinin harcama grupları itibariyle dağılımını ve üniversite öğrencilerinin il ekonomisine katkısını tespit etmektir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın metodolojisi ele alınmıştır. İkinci bölümde konuyla ilgili yapılmış olan çalışmalara ilişkin literatür özetine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ampirik bulgular özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Dördüncü ve son bölümde ise genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I. METODOLOJİ

Atatürk Üniversitesi öğrencilerinin gelir-harcama ilişkisini, toplam harcamanın harcama grupları itibariyle dağılımını ve üniversite öğrencilerinin il ekonomisine katkısını araştırmayı amaçlayan çalışmanın veri setini elde etmek üzere anket uygulamasının gerçekleştirildiği 2008-2009 eğitim-öğretim yılı itibariyle Atatürk üniversitesinde öğrenim gören toplam öğrenci sayısı 34026 olup bu öğrencilerin 14738'i kız ve 19288'i ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır (Bkz: Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilerin Programlar ve Cinsiyet İtibariyle Dağılımı

Programlar	Erkek	Kız	Toplam
Ön Lisans	4308	3022	7330
Lisans	12542	10156	22698
Yüksek Lisans	1547	1031	2578
Doktora	891	529	1420
Toplam	19288	14738	34026

Kaynak: Atatürk Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Tablo 1'de öğrencilerin programlar ve cinsiyetler itibariyle sayıları görülmektedir. Buna göre, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında 7330 ön lisans, 22698 lisans, 2578 yüksek lisans ve 1420 doktora olmak üzere toplam 34026 öğrenci öğrenim görmektedir. Atatürk Üniversitesinde 2008-2009 eğitim-öğretim yılında 13 fakülte, 12 yüksekokul ve 4 enstitü bünyesinde bulundurmaktadır. Üniversite öğrencilerini temsilen Atatürk Üniversitesi yerleşkesindeki 13 fakültede öğrenim gören 12542'si erkek ve 10156'sı kız olmak üzere 22698 lisans öğrencisi bu çalışmanın ana kütleliğini oluşturmaktadır.

Söz konusu ana kütleliği temsil edecek minimum örnek büyüklüğü %1 önem düzeyinde %5 hata payıyla yaklaşık 647 olarak tespit edilmiştir (<http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>). Minimum örnek büyüklüğü bu şekilde belirlenmesine rağmen, temsil gücünün yüksek olması ve bazı anketlerin tutarsız ve eksik doldurulabileceği düşüncesiyle bu çalışmada 900 öğrenciye anket uygulanmıştır.

Anket uygulanırken her fakültede öğrenim gören öğrencilerin araştırma kapsamındaki toplam öğrenciler içerisindeki payı göz önünde bulundurulmuştur. Aynı zamanda paylaşım gerçekleştirilirken öğrencilerin cinsiyetleri oranları da dikkate alınmıştır. Atatürk Üniversitesi 2008-2009 öğretim yılı fakültele göre öğrenci sayıları ve uygulanan anketlerin fakülte ve cinsiyetlere göre dağılımı Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2: Öğrencilerin Fakülte ve Cinsiyetlerine Göre Sayıları ve Uygulanan Anketlerin Dağılımı

Fakülte	Cinsiyete Göre Öğrenci Sayısı		Top.	Cinsiyete Göre Uygulanan Anket Sayısı		Top.
	Erkek	Kız		Erkek	Kız	
Tıp	542	322	864	21	13	34
Kâzım Kar. Eğitim	3554	3633	7187	141	144	285
Fen Edebiyat	3220	3421	6641	128	136	264
İkt. ve İd. Bilimler	1069	883	1952	42	35	77
İlahiyat	90	101	191	4	4	8
Ziraat	925	625	1550	37	24	61
Mühendislik	2005	477	2482	79	19	98
İletişim	236	147	383	9	6	15
Eczacılık	116	62	178	5	2	7
Diş Hekimliği	197	176	373	8	7	15
Güzel Sanatlar	283	250	533	12	10	22
Veterinerlik	262	28	290	10	1	11
Hukuk	43	31	74	2	1	3
Toplam	12542	10156	22698	498	402	900

Kaynak: Atatürk Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı.

Tablo 2'ye bakıldığında Atatürk Üniversitesi 2008-2009 öğretim yılı itibariyle 12542'si erkek ve 10156'sı kız olmak üzere toplam 22698 öğrencinin 13 fakültede öğrenim gördüğü görülmektedir. Uygulanan 900 anketin 498'i erkek, 402'si ise kız öğrencilerden oluşmaktadır. Örnek kütle kapsamında en fazla anket 141 erkek ve 144 kız öğrenci olmak üzere Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi öğrencilerine, en az anket ise 2 erkek ve 1 kız öğrenci olmak üzere Hukuk Fakültesi öğrencilerine uygulanmıştır.

Belirlenen örnek kütle anketörler tarafından yüz yüze görüşme ile uygulanan anketlerden elde edilen veriler Excel'e girilmek suretiyle elektronik ortama aktarılmıştır. Daha sonra bu veriler, SPSS 15.0 ve EViews 5.1 programları yardımıyla detaylı bir şekilde analiz edilmiştir.

Öğrencilerin aylık ortalama gelirleri başlıca iki kaynakta (harçlık ve burs) incelendiği bu çalışmada öğrencilerin bu gelirlerini hangi harcama grubuna ne kadar dağıttıkları incelenmektedir. Bu sebepten ötürü gıda, giyim, barınma, ulaşım, haberleşme, kişisel bakım, eğitim-öğretim, eğlence, sosyo-kültürel, şans oyunları, alkollü içecekler, sigara ve tütün mamülleri ve diğer olmak üzere başlıca 12 harcama grubu oluşturularak bu harcama grupları derinlemesine incelenmiştir.

Engel eğrilerinin tahminini amaçlayan ekonometrik çalışmalarda değişik fonksiyonel biçimler kullanılmaktadır. X, öğrenci gelirini, Y, belirli bir mal grubuna yapılan harcamayı ve e ise belirli bir harcama grubunun gelir esnekliği

olmak üzere literatürde yaygın bir biçimde kullanılan 9 fonksiyonel biçim Tablo 3’de verilmektedir (Şenesen ve Selim, 1995:209). Bu kalıplar her bir harcama grubu için denenmiş ve en uygun olanı dikkate alınarak gelir esneklikleri hesaplanmıştır.

Tablo 3: Matematiksel Fonksiyonlar

Fonksiyon Adı	Fonksiyon Kalıbı	Esneklik
Doğrusal	$Y = b_0 + b_1X$	$e = b_1(X/Y)$
Ters Fonksiyon	$Y = b_0 - b_1(1/X)$	$e = b_1(1/XY)$
Yarı Logaritmik	$\ln Y = b_0 + b_1X$	$e = b_1(X)$
Yarı Logaritmik	$Y = b_0 + b_1 \ln X$	$e = b_1(1/Y)$
Çift Logaritmik	$\ln Y = b_0 + b_1 \ln X$	$e = b_1$
Log Ters	$\ln Y = b_0 - b_1(1/X)$	$e = b_1(1/X)$
Working-Leser	$Y/X = b_0 + b_1 \ln X$	$e = 1 + b_1(X/Y)$
Orana Doğrusal	$Y/X = b_0 + b_1X$	$e = 1 + b_1X(X/Y)$
Orana Ters	$Y/X = b_0 - b_1(1/X)$	$e = b_0(X/Y)$

II. LİTERATÜR ÖZETİ

Literatür incelendiğinde gelir-harcama ilişkisini ortaya koyan yerli ve yabancı birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Aşağıda geçmiş yıllarda yapılmış çalışmalardan bazıları yer almaktadır.

Houthakker (1957), 30 ülkeden yaklaşık 40 anketi regresyon analizine tabi tutarak gıda, giyim, konut ve diğer olmak üzere dört harcama grubu için elde ettiği esneklik değerlerini mukayese etmiştir. Çalışma sonucunda hesaplanan esneklik değerlerinin birbirine yakın fakat eşit olmadığı tespit edilmiş ayrıca Engel Kanunu doğrulanmıştır.

Karahasanoğlu (1974), Eskişehir’de öğrencilerin harcama yapısını incelemiştir. Araştırmada gıda harcamalarının toplam harcama içerisindeki payının yaklaşık % 39 olduğu tespit edilmiştir.

Giles ve Hampton (1985), Yeni Zelanda Hanehalkına ait 8 harcama grubu için 6 adet Engel eğrisi tahmin etmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgular daha önce yapılmış olan çalışmalarla mukayese edilmiştir.

Tansel (1986), 1978-79 Kentsel Yerler Hanehalkı Gelir ve Tüketici Anketi verilerini yardımcı ile Genelleştirilmiş En Küçük Kareler yöntemiyle 11 harcama grubu için 9 adet Engel eğrisi tahmin etmiştir. Çalışma sonucuna göre Working-Leser modelinin en iyi sonuç verdiği tespit edilmiştir. Ayrıca, çeşitli esneklik değerleri hesaplanarak harcama grupları zorunlu ve lüks olarak sınıflandırılmıştır.

Kasnakoğlu (1991), 1987 yılı verilerini kullanarak Türkiye’de hanehalklarının gelir-harcama ilişkisini 9 değişik fonksiyonel kalıp yardımı ile analiz etmiştir. Çalışmada, en uygun fonksiyonel kalıbın çift-logaritmik kalıp olduğu ve gıda, giyim ve konut harcamalarının zorunlu mal grubuna dâhil olduğu tespit edilmiştir.

Özer (1992), Erzurum ilinde 400 hanehalkına uyguladığı anketler yardımıyla hanehalklarının yaşam standartlarını belirlemiş ve Engel kanununun Erzurum için geçerliliğini araştırmıştır. Çalışmada belirlenen 5 farklı tüketim fonksiyonu Sıradan En Küçük Kareler yöntemiyle tahmin ederek gelir hipotezleri test edilmiş ayrıca doğrusal modelin en iyi model olduğuna karar verilmiştir.

Şenesen ve Selim (1995), 1987 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi verilerini kullanarak Türkiye’de hanehalklarının gelir-harcama ilişkilerini incelemişlerdir. Çalışmada 10 farklı harcama grubu için 9 değişik modelde engel eğrileri denenmiş ve en uygun olanları ekonometrik yöntemlerle seçilmiştir.

Tan vd. (1998), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi öğrencilerinin tüketim harcamalarını tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırmada toplam harcama içerisindeki en yüksek payın % 32,2 ile gıda harcamalarının olduğu belirlenmiştir.

Özer (1999), TÜİK tarafından uygulanan 1987 ve 1994 yıllarına ait Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi verileri yardımıyla Türkiye geneli kıır-kent ve bölgeler bazında hanehalkı gelir ve tüketim harcamalarını analiz etmiştir. Çalışmada Doğrusal Harcama Sistemi tahminleri yapılmış ve 1987 ve 1994 yılında marjinal tüketim eğiliminin en yüksek olduğu mal grubunun gıda olduğu tespit edilmiştir.

Ahçıhoca ve Ertek (2000), Kuzey Kıbrıs'ta Hanehalklarının Tüketim Davranışlarını Lefkoşa, Gazimağusa, Girne and Güzelyurt'ta 300 hanehalkına uygulanan anket yardımı ile analiz etmişlerdir. Çalışmada 12 harcama grubu için 9 adet Engel eğrisi tahmin etmiştir. Araştırmada gıda, kira, elektrik, su gaz, barınma hizmetleri, ulaşım ve iletişim harcamalarının gelir esnekliğinin birden küçük ve restoran, giyim, sağlık, kişisel bakım, beyaz eşya, kültür, eğirim ve diğer harcamaların gelir esnekliğinin ise birden büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Butrica vd. (2005), Amerika’da bulunan emeklilerin gelir- harcama ilişkilerini analiz etmişlerdir. Araştırmada barınma, sağlık, gıda, giyim, ulaşım, eğlence, bağış ve diğer olmak üzere toplam 8 adet harcama grubu ele alınmış ve toplam harcama içerisindeki en yüksek payın %29 ile barınma harcaması olduğu tespit edilmiştir.

Yaylalı vd. (2006), Türkiye genelinde devlet ve vakıf üniversitelerinin fakülte ve dört yıllık yüksekokulunda okuyan öğrencilerin gelir-harcama kalıplarını incelemişlerdir. Çalışmada, farklı demografik, sosyal ve ekonomik özelliklere sahip üniversite öğrencilerinin harcama kalıpları ve tüketim harcaması alışkanlıkları analiz edilmiştir.

Tarı vd. (2006), Kocaeli Üniversitesi öğrencilerinin gelir ve tüketim ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmada, cinsiyet faktörü ile öğrencilerin devam ettikleri programların tüketim davranışları üzerinde etkili olup olmadığı araştırılmış

ve erkek öğrencilerin marjinal tüketim eğilimlerinin kız öğrencilerin marjinal tüketim eğilimlerinden %3,1 daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tarı ve Pehlivanoglu (2007), Kocaeli’nde yaşayan farklı gelire sahip olan tüketicilerin gelirleri ile değişik mal ve hizmet gruplarına yaptıkları harcamalar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda gıda ve alkolsüz içecekler, konut, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlar ve sağlık harcamaları zorunlu harcamalar grubunda, giyim ve ayakkabı, çeşitli mal ve hizmetler, alkollü içecekler, sigara ve tütün mamulleri, mobilya, ev aletleri ve bakım hizmetleri, ulaştırma, lokanta ve otel, haberleşme ile eğitim harcamaları ise lüks harcamalar arasında yer almıştır.

Kaşlı ve Serel (2008), Balıkesir Üniversitesi Gönen Meslek Yüksekokulu’nda öğrenime devam eden 554 öğrenciye uygulanan anket yardımı ile öğrencilerin gelir-harcama kalıplarını incelemiştir. Araştırmada, üniversite öğrencilerinin aylık bütçelerinin %34’ünü eğlence, %23’ünü barınma-elektrik-su-gaz ve iletişim, %18’ini yiyecek-içecek, %11’ini giyim, %10’unu ulaşım ve %4’ünü ise kırtasiye harcamaları için ayırdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ada ve Bilgili (2008), Atatürk üniversitesinin şehrin sosyo-ekonomik kalkınmasına olan etkisini araştırmışlardır. Araştırmada öğrencilerin aylık harcamalarının %35’ini gıda, %30’unu barınma, %17’sini haberleşme, %5’ini giyim, %4’ünü kitap ve eğlence, %3’ünü kırtasiye ve %2’sini ulaşım harcamalarının oluşturduğu saptanmıştır.

Yaylalı vd. (2009), Selçuk Üniversitesi Seydişehir Meslek Yüksekokulu’nda öğrenim gören 564 öğrenciye anket uygulayarak, öğrencilerin gelir-harcama ilişkilerini ve 9 adet harcama grubunun toplam harcama içerisindeki payını tespit etmeye çalışmışlardır. Analiz sonuçlarına bakıldığında; gıda, barınma, eğitim, ulaşım ve haberleşme harcamalarının öğrenciler için zorunlu harcamalar, giyim, kültür-eğlence ve kişisel bakım harcamalarının birim esnekliğe yakın fakat zorunlu harcamalar ve şans oyunları harcamasının ise lüks harcamalar olduğu tespit edilmiştir.

Gelir-harcama ilişkisini değil de, öğrencilerin il ekonomisine katkısını inceleyen çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Sakarya Üniversitesi İnsan Kaynakları ve Kariyer Kulübü (2005), öğrenim gören 832 öğrenciye uygulanan anket vasıtasıyla Sakarya Üniversitesi öğrencilerinin Sakarya iline ekonomik katkısını incelemiştir. Araştırmada bir öğrencinin aylık ortalama harcamasının 304,45 TL olduğu ve üniversite öğrencilerinin Sakarya iline yaklaşık olarak 8,501,685,700 TL katkıda buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

III. BULGULAR

Bu bölümde öğrencilerin aylık ortalama gelir, tüketim, tasarruf ve eğilimleri, öğrencilerin harcama gruplarının aylık ortalama gelir içindeki payları ve Atatürk Üniversitesinin il ekonomisine katkısı özetlenmiş, cinsiyet ve öğrenim şekline göre tüketim harcamaları ve marjinal tüketim eğilimleri arasında farklılık olup olmadığı araştırılarak, harcama gruplarına ait en uygun fonksiyonlar tespit edilmiş, ve bu en uygun fonksiyonel biçimler için öğrencilerin cinsiyetlerine göre

otonom tüketim harcamaları ve marjinal tüketim eğilimleri arasında bir farklılık olup olmadığı araştırılıp son olarak harcama gruplarının gelir esneklikleri tahmin edilmiştir.

A. ARAŞTIRMANIN GENEL BULGULARI

Öğrencilerin aylık ortalama gelir, tüketim, tasarruf ve eğilimleri Tablo 4’deki gibidir.

Tablo 4: Öğrencilerin Aylık Ortalama Gelir, Tüketim ve Tasarrufları

Gelir/Tasarruf/Tüketim	Genel	Erkek	Kız
Ortalama Gelir (TL)	511,335	255,580	255,755
Ortalama Tüketim (TL)	475,943	243,601	232,342
Ortalama Tasarruf (TL)	35,392	11,979	23,413
Ortalama Tüketim Eğilimi (%)	93,1	95,3	90,8
Ortalama Tasarruf Eğilimi (%)	6,9	4,7	9,2

Söz konusu tablo incelendiğinde, ankete katılan öğrencilerin ortalama gelirlerinin 511,335 TL, ortalama harcamalarının 475,943 TL olduğu görülmektedir. Diğer ayda harcanmak üzere ellerinde kalan para (tasarrufları) ise 35,392 TL’dir. Ayrıca ankete katılan bay öğrencilerin ortalama gelirlerinin 255,580 TL, ortalama harcamalarının 243,601 TL, aylık ortalama tasarruflarının ise 11,979 TL ve bayan öğrencilerin ortalama gelirlerinin 255,755 TL, ortalama harcamalarının 232,342 TL, aylık ortalama tasarruflarının ise 23,413 TL olduğu görülmektedir. Bay öğrencilerin ortalama tüketim eğilimi %95,3 (ortalama tasarruf eğilimi: %4,7), bayan öğrencilerin ortalama tüketim eğilimi 90,8 (ortalama tasarruf eğilimi: %9,2) ve genel olarak öğrencilerin ortalama tüketim eğilimi ise %93,1 (ortalama tasarruf eğilimi: %6,9)’dur.

Atatürk Üniversitesinde öğrenim gören 34026 öğrencinin yaklaşık olarak 16.194.436.518 TL harcamada buldukları görülmektedir. Öğrencilerin gıda harcamaları yaklaşık olarak 4.951.995.866 TL, giyim-ayakkabı harcamaları 1.723.314.822 TL, barınma harcamaları 2.933.755.746 TL, ulaşım harcamaları 1.191.182.208 TL, haberleşme harcamaları 943.609.032 TL, kişisel bakım harcamaları 870.214.950 TL, eğitim-öğretim harcamaları 1.192.100.910 TL, eğlence harcamaları 721.181.070 TL, sosyo-kültürel harcamaları 724.685.748 TL, şans oyunları harcamaları 127.291.266 TL, alkollü içecekler, sigara ve tütün mamulleri harcamaları 759.800.580 TL ve diğer harcamaları ise 55.304.320 TL’dir. Bu rakamlar üniversitenin il ekonomisine önemli bir katkı sağladığını göstermektedir.

Öğrencilerin harcama gruplarının aylık ortalama gelir içindeki payları Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5: Harcama Gruplarının Toplam Gelir İçindeki Payları (%)

Harcama Grupları	Genel	Erkek	Kız
Gıda	25,6	29,5	21,7
Giyim-Ayakkabı	9,9	10,1	9,6
Barınma	16,9	20,6	13,1
Ulaşım	6,8	7,1	6,6
Haberleşme	5,4	5,7	5,1
Kişisel Bakım	5	4,3	5,7
Eğitim-Öğretim	6,9	6,2	7,5
Eğlence	4,1	5,9	2,4
Sosyo-Kültürel	4,2	4,4	3,9
Şans Oyunları	0,7	1,4	0,5
Alkollü İçecekler, Sigara ve Tütün Mamulleri	4,4	6,6	2
Diğer	3,1	5,1	1,2

Tablo 5'e bakıldığında öğrencilerin genel olarak aylık ortalama gelirlerinin büyük bir kısmını gıda harcamalarına ayırdıkları görülmektedir. Gıda harcamalarını sırasıyla barınma, giyim-ayakkabı, ulaşım, eğitim-öğretim, haberleşme, kişisel bakım, alkollü içecekler, sigara ve tütün mamulleri, eğlence ve diğer ve şans oyunları harcamaları takip etmektedir. Erkek öğrencilerin kişisel harcamalarının toplam gelir içindeki payı kız öğrencilerden az olmasına rağmen diğer tüm harcama gruplarının toplam gelir içindeki payı kız öğrencilerden yüksektir.

B. TOPLAM TÜKETİM TAHMİNLERİ

Öğrencilerin toplam tüketimleri ile gelirleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için Keynes'in mutlak gelir hipotezinde belirttiği aşağıdaki doğrusal kalıp kullanılmıştır (Y: Toplam tüketim harcamaları, X: Gelir, β_0 : Otonom tüketim, β_1 : Marjinal tüketim eğilimi).

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X$$

Çalışmada ilk olarak cinsiyetlere göre tüketim harcamaları ve marjinal tüketim eğilimleri arasında farklılık olup olmadığı ve daha sonra öğrencilerin öğrenim şekline (normal ve ikinci öğretim) göre tüketim harcamaları ve marjinal tüketim eğilimleri arasında bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Bir regresyon modelinde bağımlı değişken sadece iyi tanımlanmış bir ölçekte kolay bir şekilde

sayısal hale getirilebilen bağımsız değişkenlerin değil, özünde nitel olana ve kolayca sayısallaştırılmayan bağımsız değişkenlerin etkisi altında da bulunabilmektedir. İncelenen konuya bağlı olarak, cinsiyet, meslek, eğitim vb. gibi niteliksel faktörler de bağımlı değişkeni etkileyebilmektedir (Özer, 2004: 13-14). Bu yüzden cinsiyete ve öğrenim şekline göre tüketim harcamaları ve marjinal tüketim eğilimleri arasındaki farklılığı ortaya koyabilmek için gölge değişkenli tüketim fonksiyonları tahmin edilmiştir. Cinsiyetlere göre tüketim harcamaları ve marjinal tüketim eğilimleri arasında farklılık olup olmadığını ortaya koymak için aşağıdaki tüketim fonksiyonu tahmin edilmiştir.

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + \beta_2 D + \beta_3 Z + u_i$$

Bu tüketim fonksiyonunda; Y_i : i 'inci öğrencinin aylık tüketim harcamasını, X_i : i 'inci öğrencinin aylık gelirini, D : ($D = 0$ kız öğrenci, $D = 1$ erkek öğrenci) cinsiyet gölge değişkenini ve Z : ($Z = D * X$) erkek ve kız öğrencilerin marjinal tüketim eğilimleri arasındaki farkı gösteren gölge değişkeni temsil etmektedir.

Kız öğrenciler için tüketim fonksiyonu;

$$E(Y_i / D = 0) = \beta_0 + \beta_1 X_i + \beta_2 (0) + \beta_3 (X_i \cdot 0) + u_i$$

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + u_i$$

Erkek öğrenciler için tüketim fonksiyonu ise;

$$E(Y_i / D = 1) = \beta_0 + \beta_1 X_i + \beta_2 (1) + \beta_3 (X_i \cdot 1) + u_i$$

$$Y_i = (\beta_0 + \beta_2) + (\beta_1 + \beta_3) X_i + u_i \text{ olarak elde edilir.}$$

Tahmin edilen model sonucu aşağıdaki gibidir;

$$Y = 74,707 + 0,985X + 68,803D - 0,099Z$$

$$(t) (3,791) (28,451) (6,832) (-2,415)$$

$$R^2 = 0,75$$

$$s = 131,487$$

$$D.W. = 1,47$$

$$F = 896,537$$

Tahmin sonuçlarına göre, %5 önem düzeyinde β_0 , β_1 , β_2 ve β_3 katsayılarının istatistiki bakımdan anlamlı oldukları görülmektedir. Buna göre, kız öğrencilerin otonom tüketimleri ile erkek öğrencilerin otonom tüketimleri ve kız öğrencilerin marjinal tüketim eğilimleri ile erkek öğrencilerin marjinal tüketim eğilimleri arasında istatistiki bakımdan fark bulunmaktadır. Kız öğrencilerin otonom tüketimleri 74,707 TL, erkek öğrencilerin otonom tüketimleri ise 143,510 TL'dir. Kız öğrencilerin marjinal tüketim eğilimi 0,985, erkek öğrencilerin marjinal tüketim eğilimi ise 0,886'dır. Yani kız öğrencilerin marjinal tüketim

eğilimi, erkek öğrencilerin marjinal tüketim eğiliminden 0,099 (%9,9) daha fazladır.

Çalışmada ikinci olarak öğrencilerin öğrenim şekline (normal ve ikinci öğretim) göre tüketim harcamaları ve marjinal tüketim eğilimleri arasında bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Bunun için kullanılan yapay değişkenli model;

$$Y_i = b_0 + b_1X_i + b_2D + b_3Z + u_i$$

Bu tüketim fonksiyonunda; Y_i : i'inci öğrencinin aylık tüketim harcamasını, X_i : i'inci öğrencinin aylık gelirini, D: (D = 0 normal öğretim, D = 1 ikinci öğretim) öğrenim şekli gölge değişkenini ve Z: (Z = D*X) normal ve ikinci öğretim öğrencilerinin marjinal tüketim eğilimleri arasındaki farkı gösteren gölge değişkeni temsil etmektedir.

Tahmin edilen model sonucu aşağıdaki gibidir;

$$Y = 31,548 + 0,844X - 0,487D - 0,002Z$$

$$(t) (3,779) (29,287) (-0,014) (-2,931)$$

$$R^2 = 0,77$$

$$s = 171,92$$

$$D.W. = 1,89$$

$$F = 400,396$$

Tahmin sonuçları incelendiğinde %5 önem düzeyinde D yapay değişkenine ait b_2 katsayısının istatistikî olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Fakat Z yapay değişkenine ait katsayı %5 önem düzeyinde istatistikî bakımdan anlamlıdır. Buna göre, normal öğretim öğrencilerinin otonom tüketimleri ile ikinci öğretim öğrencilerinin otonom tüketimleri arasında istatistikî bakımdan bir fark yokken normal öğretim öğrencilerinin marjinal tüketim eğilimi 0,844 ve ikinci öğretim öğrencilerinin marjinal tüketim eğilimi ise 0,842'dir. Yani normal öğretim öğrencilerinin marjinal tüketim eğilimi, ikinci öğretim öğrencilerinin marjinal tüketim eğiliminden 0,002 (%0,2) daha fazladır.

C. HARCAMA GRUPLARININ GELİR ESNEKLİKLERİ

Harcama gruplarına ait fonksiyonların bulunması için verilen 9 fonksiyonel kalıp vasıtasıyla yapılan 81 adet tahmin sonucu iktisadi, istatistikî ve ekonometrik kriterlere göre değerlendirilmiş ve bu modeller içerisinde en uygun modeller seçilmiştir. Bu modellerden elde edilen ve öğrencilerin harcama gruplarına ait fonksiyonları gösteren tablo aşağıda verilmektedir.

Tablo 6: Harcama Gruplarına Ait Fonksiyonlar

Harcama Grupları	Fonksiyonlar	
Genel	$Y = -2858,898 + 1259,746 \ln X$ (-63,57) (76,59)	$R^2 = 0,86$
Gıda	$Y/X = 3,451 - 1,151 \ln X$ (28,66) (-26,01)	$R^2 = 0,43$
Giyim-Ayakkabı	$Y = 1,487 + 0,249 \ln X$ (25,62) (12,43)	$R^2 = 0,32$
Barınma	$Y/X = 2,251 - 0,741 \ln X$ (12,92) (-18,63)	$R^2 = 0,26$
Ulaşım	$Y/X = 0,882 - 0,259 \ln X$ (18,13) (-25,42)	$R^2 = 0,36$
Haberleşme	$Y/X = 1,288 - 0,158 \ln X$ (26,45) (-16,08)	$R^2 = 0,41$
Kişisel Bakım	$Y/X = 0,881 - 0,127 \ln X$ (16,57) (-15,38)	$R^2 = 0,31$
Eğitim-Öğretim	$Y/X = 1,205 - 0,410 \ln X$ (24,17) (-22,37)	$R^2 = 0,36$
Eğlence	$Y/X = 0,567 - 0,219 \ln X$ (10,55) (-12,38)	$R^2 = 0,12$
Sosyo-Kültürel	$Y/X = 0,443 - 0,253 \ln X$ (13,27) (-11,55)	$R^2 = 0,13$
Şans Oyunları	$Y/X = 0,042 + 0,369 \ln X$ (5,68) (4,87)	$R^2 = 0,16$
Alkollü İçecekler, Sigara ve Tütün Mamulleri	$Y/X = 0,205 - 0,055 \ln X$ (6,88) (-7,61)	$R^2 = 0,10$
Diğer	$Y/X = 0,275 - 0,576 \ln X$ (4,15) (-6,45)	$R^2 = 0,11$

* Parantez içindeki değerler katsayılara ait t değerleridir.

** Genel harcamalar Tablo 2’de verilen 9 fonksiyonel kalıp yardımıyla, diğer 12 harcama grubu ise 6 fonksiyonel kalıp (Doğrusal, Yarı Logaritmik, Ters Fonksiyon, Working-Leser, Orana Doğrusal ve Orana Ters) yardımı ile tahmin edilen modeller mukayese edilerek belirlenmiştir.

Tablo 6’den görüldüğü gibi, giyim-ayakkabı harcamaları için en uygun fonksiyonel kalıp yarı logaritmik biçim, diğer 11 harcama grubu için ise en uygun fonksiyonel kalıp Working-Leser olarak tespit edilmiştir. Ayrıca genel olarak harcama ve gelir için en uygun fonksiyonel kalıp yarı logaritmik kalıp olarak tahmin edilmiştir.

White testi, değişen varyans ya da model kurma veya her ikisi için de bir test olabilir (Gujarati, 2006: 380). Tablo 6’da tahmin edilen modellerde değişen varyansın olup olmadığı White testi ile araştırılmıştır. Test sonucunda tahmin edilen 13 modelin tamamında değişen varyansın olduğu tespit edilmiştir. Tahmin edilen ekonometrik modeller başlıca üç amaç için kullanılmaktadır. Bunlar yapısal analiz, iktisadi politika yapımı ve öngörüdür. Eğer yapılan tahmin, öngörü için

kullanılacaksa değişen varyans önemli bir problem oluşturmaktadır. Fakat bu çalışmanın temel amacı yapısal analiz olduğu için değişen varyansın varlığı çok önemli bir sorun teşkil etmemektedir. Bu anlamda yapısal analizde parametrelerin anlamlılık testleri daha fazla önem arz etmektedir (Tarı ve Pehlivanoğlu, 2007: 203).

Hata teriminin birbirini izleyen değerleri arasında ilişki olması otokorelasyonu ifade etmektedir (Akkaya ve Pazarlıoğlu, 1995: 353). Otokorelasyonun olup olmadığı Durbin Watson d testi ile araştırılmıştır. Buna göre 900 gözlem için Durbin Watson d tablosundan d istatistiğinin d_L (alt) sınır değeri 1,888 ve d_U (üst) sınır değeri 1,892 olarak tespit edilmiştir (<http://www.stanford.edu/~clint/bench/dw05d.htm>). Bu değerlere göre tahmin edilen modellere ait tüm Durbin Watson değerleri otokorelasyonun olmadığı bölgeye tekabül ettiği için otokorelasyon olmadığına karar verilmiştir.

Tablo 6'da tahmin edilen modeller için öğrencilerin cinsiyetlerine göre otonom tüketim harcamaları ve marjinal tüketim eğilimleri arasında bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar, Tablo 7'de verilmektedir.

Tablo 7: Cinsiyet Gölge Değişkenli Harcama Grupları Fonksiyonları

Harcama Grupları	Cinsiyet Gölge Değişkenli Fonksiyonlar
Gıda	$Y/X = 3,899 - 1,327\ln X - 1,447D + 0,541Z$ (27,325) (-24,710) (-5,210) (5,345) $R^2 = 0,45$
Giyim- Ayakkabı	$Y = 1,653 - 0,560\ln X - 0,698D + 0,250Z$ (18,714) (-16,845) (-4,065) (3,988) $R^2 = 0,29$ D.W. = 1,72
Barınma	$Y/X = 2,528 - 0,865\ln X - 0,662D + 0,262Z$ (18,707) (-17,017) (-2,518) (2,734) $R^2 = 0,28$ D.W. = 1,87
Ulaşım	$Y/X = 1,084 - 0,365\ln X - 0,436D + 0,155Z$ (21,577) (-19,330) (-4,466) (4,369) $R^2 = 0,35$ D.W. = 1,72
Haberleşme	$Y/X = 1,001 - 0,343\ln X - 0,557D + 0,202Z$ (28,435) (-25,889) (-8,123) (8,071) $R^2 = 0,47$ D.W. = 1,80
Kişisel Bakım	$Y/X = 1,451 - 0,505\ln X - 1,112D + 0,397Z$ (21,673) (-20,061) (-8,529) (8,351) $R^2 = 0,35$ D.W. = 1,85
Eğitim- Öğretim	$Y/X = 1,418 - 0,484\ln X - 0,973D + 0,344Z$ (24,727) (-22,438) (-8,723) (8,457) $R^2 = 0,42$ D.W. = 1,94
Eğlence	$Y/X = 0,507 - 0,175\ln X + 0,026D + 0,002Z$ (8,821) (-8,081) (-0,236) (0,056) $R^2 = 0,09$ D.W. = 1,78 F = 30,857
Sosyo-	$Y/X = 0,546 - 0,181\ln X - 0,182D + 0,065Z$

Kültürel	(12,665) (-11,179) (-2,175) (2,128) $R^2 = 0,15$
Şans Oyunları	$Y/X = -0,002 + 0,001\ln X + 0,543D - 0,015Z$ (-0,214) (0,248) (2,142) (-1,653) $R^2 = 0,06$
Alkollü İç., Sigara ve Tütün Mamulleri	$Y/X = 0,359 - 0,122\ln X + 0,108D + 0,024Z$ (7,432) (-6,723) (1,148) (-0,703) $R^2 = 0,09$
Diğer	$Y/X = 0,454 - 0,161\ln X - 0,154D + 0,006Z$ (6,839) (-6,443) (-1,196) (1,478) $R^2 = 0,05$

* Parantez içindeki değerler katsayılara ait t değerleridir.

Tablo 7’de gıda, giyim-ayakkabı, barınma, ulaşım, haberleşme, kişisel bakım, eğitim-öğretim, sosyo-kültürel harcamalar için tahmin edilen cinsiyet gölge değişkenli fonksiyonların %5 önem düzeyinde β_0 , β_1 , β_2 ve β_3 katsayılarının istatistikî bakımdan anlamlı oldukları görülmektedir. Yani, kız ve erkek öğrencilerin harcama grupları itibariyle hem sabit hem de eğitim katsayıları birbirinden farklıdır. Şans oyunları harcamaları için tahmin edilen cinsiyet gölge değişkenli fonksiyonda ise %5 önem düzeyinde sadece β_2 katsayısı istatistikî bakımdan anlamlıdır. Buna göre kız ve erkek öğrencilerin sadece sabit katsayıları farklılık göstermektedir. Eğlence, alkollü içecekler, sigara ve tütün mamulleri ve diğer harcamalar için tahmin edilen cinsiyet gölge değişkenli fonksiyonlarda ise %5 önem düzeyinde hem β_2 hem de β_3 katsayıları istatistikî bakımdan anlamsızdır. Buna göre kız ve erkek öğrencilerin harcama fonksiyonlarının birbirinden farklı olmadığı görülmektedir.

Harcama gruplarının gelir esneklikleri Tablo 8’de verilmektedir. Tablo’daki sonuçlara bakıldığında gıda harcamaları, giyim-ayakkabı ve barınma harcamaları ankete katılan öğrenciler için zorunlu harcamalar arasında yer almaktadır. Şans oyunları harcamaları ise öğrenciler için lüks mal niteliğindedir. Diğer harcama kalemlerinin esneklik değerleri sıfır ile bir arasında olmasına karşın bire çok yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Harcama Gruplarının Gelir Esneklikleri

Harcama Grupları	Fonksiyon Adı	Esneklik
Gıda	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 0,41$
Giyim-Ayakkabı	Yarı Logaritmik	$e = b_1(1/Y)=0,76$
Barınma	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 0,57$
Ulaşım	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 0,96$
Haberleşme	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 0,78$
Kişisel Bakım	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 0,97$
Eğitim-Öğretim	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 0,94$
Eğlence	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 0,91$
Sosyo-Kültürel	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 0,92$
Şans Oyunları	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 1,07$
Alk. İç., Sig. ve Tütün Mam.	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 0,99$
Diğer	Working-Leser	$e = 1+b_1(X/Y) = 0,99$

Yaylalı vd., 2009 yılında yapmış oldukları çalışmada çalışmamıza benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Çalışmada gıda, barınma, eğitim, ulaşım ve haberleşme harcamalarının öğrenciler için zorunlu harcamalar, giyim, kültür-eglenme ve kişisel bakım harcamalarının birim esnekliğe yakın fakat zorunlu harcamalar ve şans oyunları harcamalarını ise lüks harcama olarak tespit etmişlerdir. Tarı vd., 2006 yılında yapmış oldukları çalışmada barınma, beslenme, haberleşme ve ulaşım harcamalarını zorunlu mallar, eğitim, kültür-eglenme, kişisel bakım, giyim, tütün ve alkollü içecekler ve diğer harcamaları ise lüks mal olarak tespit etmişlerdir.

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, Atatürk Üniversitesi öğrencilerinin gelir-harcama ilişkisini, toplam harcamanın harcama grupları itibariyle dağılımını ve üniversite öğrencilerinin il ekonomisine katkısını araştırmaktır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için 900 öğrenciye anket uygulanmıştır.

Ankete katılan öğrencilerin ortalama gelirleri 511.335 TL, ortalama harcamaları 475.943 TL, aylık ortalama tasarrufları ise 35.392 TL'dir. Erkek öğrencilerin ortalama gelirlerinin 255.580 TL, ortalama harcamalarının 243.601 TL, aylık ortalama tasarruflarının ise 11.979 TL ve kız öğrencilerin ortalama gelirlerinin 255,755 TL, ortalama harcamalarının 232,342 TL, aylık ortalama tasarruflarının ise 23,413 TL olduğu tespit edilmiştir.

Atatürk Üniversitesinde öğrenim gören 34026 öğrencinin yaklaşık olarak 16.194.436.518 TL harcamada buldukları ve öğrencilerin gıda harcamalarına yaklaşık olarak 4.951.995.866 TL, giyim-ayakkabı harcamalarına 1.723.314.822 TL, barınma harcamalarına 2.933.755.746 TL, ulaşım harcamalarına 1.191.182.208 TL, haberleşme harcamalarına 943.609.032 TL, kişisel bakım harcamalarına 870.214.950 TL, eğitim-öğretim harcamalarına 1.192.100.910 TL, eğlence harcamalarına 721.181.070 TL, sosyo-kültürel harcamalarına 724.685.748 TL, şans oyunları harcamalarına 127.291.266 TL, alkollü içecekler, sigara ve tütün mamulleri harcamalarına 759.800.580 TL ve diğer harcamalara ise 55.304.320 TL harcamada buldukları belirlenmiştir. Bu rakamlar üniversitenin il ekonomisine önemli bir katkı sağladığını göstermektedir.

Çalışmada cinsiyet ve öğrenim şeklinin tüketim üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonuç olarak, kız öğrencilerin otonom tüketimlerinin 74,707 TL ve marjinal tüketim eğilimlerinin 0,985 olduğu, erkek öğrencilerin otonom tüketimlerinin 143,510 TL ve marjinal tüketim eğilimlerinin ise 0,886 olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin öğrenim şeklinin tüketim harcamaları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı, gölge değişkenli model yardımıyla tespit edilmiştir.

Çalışmada 12 harcama grubunun toplam harcama içerisindeki payları ve harcama gruplarının gelir esneklikleri 9 fonksiyonel kalıp yardımıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Giyim-ayakkabı harcamaları için en uygun fonksiyonel kalıp yarı logaritmik biçim, diğer 11 harcama grubu için ise en uygun fonksiyonel kalıp Working-Leser olarak tespit edilmiştir.

Harcama grupları için bulunan en uygun fonksiyonel kalıplar için cinsiyet gölge değişkenli modeller tahmin edilmiştir. Gıda, giyim-ayakkabı, barınma, ulaşım, haberleşme, kişisel bakım, eğitim-öğretim, sosyo-kültürel harcamalar için tahmin edilen cinsiyet gölge değişkenli fonksiyonlarda erkek ve kız öğrencilerin harcama grupları itibarıyla hem sabit hem de eğim katsayılarının birbirinden farklı olduğu, şans oyunları harcamaları için tahmin edilen cinsiyet gölge değişkenli fonksiyonda erkek ve kız öğrencilerin sadece sabit katsayılarının farklılık gösterdiği ve eğlence, alkollü içecekler, sigara ve tütün mamulleri ve diğer harcamalar için tahmin edilen cinsiyet gölge değişkenli fonksiyonlarda ise erkek ve kız öğrencilerin harcama fonksiyonlarının birbirinden farklı olmadığı belirlenmiştir.

Gelir-harcama ilişkileri ve 12 harcama grubu açısından gelir esneklikleri Engel fonksiyonları yardımıyla tespit edilmeye çalışılmıştır. Gıda, giyim-ayakkabı ve barınma harcamaları öğrenciler için zorunlu harcamalar, ulaşım, haberleşme, kişisel bakım, eğitim-öğretim, eğlence, sosyo-kültürel, alkollü içecekler sigara ve tütün mamulleri ve diğer harcamalar ise zorunlu harcamalar olmakla birlikte esneklikleri birim esnekliğe çok yakın ve şans oyunları harcaması ise öğrenciler için lüks mal olarak tahmin edilmiştir.

KAYNAKÇA

- ADA, Ş. ve A. S. BİLGİLİ (2008), “Üniversitenin Şehrin Sosyo-Ekonomik Kalkınmasına Etkisi (Atatürk Üniversitesi Örneği)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi 2. Ulusal İktisat Kongresi*, İzmir.
- AHÇIHOCA, D. ve T. ERTEK (2000), “Consumption Patterns of Households in North Cyprus”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı :1, ss. 1-6.
- AKKAYA, Ş. ve M. V. PAZARLIOĞLU (1995), *Ekonometri I*, 3. Baskı, Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- BUTRICA, B. A. J. H., GOLDWYN and R. W. Johnson (2005), “Understanding Expenditure Patterns in Retirement”, *CRR Working Paper*, No:2005-03, ss. 1-41.
- GILES, D. E. A. and P. HAMPTON (1985), “An Engel Curve Analysis of Household Expenditure in New Zealand”, *Economic Record*, 61, ss. 450-462.
- GUJARATI, N. D. (2006), *Temel Ekonometri*, 4. Baskı, İstanbul: Literatür Yayınları, (Çeviri: Şenesen, Ü. ve Şenesen G. G.).
- HOUTHAKKER, H. S. (1957), “An International Comparison of Household Expenditure Patterns, Commemorating the Centenary of Engel’s Law”, *Econometrica*, 25 (4), ss. 532-551.
- <http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>, Erişim Tarihi: 03.08.2009.
- KARAHASANOĞLU, T. (1974), “Eskişehir’de Tüketici Eğilimleri ve Pazarlama Açısından Bir Değerlendirme”, *EİTİA*, Yayın No:111/65, Ankara.
- KASNAKOĞLU, Z. (1991), “Regional Consumption Patterns and Income Elasticities in Turkey: 1987”, *Journal of Economic Cooperation Among Islamic Countries*, 12, ss.111-116.
- KAŞLI, M. ve A. SEREL (2008), “Üniversite Öğrenci Harcamalarının Analizi ve Bölge Ekonomilerine Katkılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 5, Sayı: 2, ss. 99-113.
- ÖZER, H. (1992), *Erzurum’da Tüketim Harcamalarının Ekonometrik Analizi*, Erzurum: Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ÖZER, H. (1999), *Türkiye’de Hanehalkı Harcamalarının Doğrusal Harcama Sistemi Yaklaşımıyla Analizi*, Erzurum: Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- ÖZER, H. (2001), *Türkiye’de Hanehalkı Tüketim Harcamalarının Doğrusal Harcama Sistemi Yaklaşımıyla Analizi*, DİE Yayın No: 2463, Ankara.
- ÖZER, H. (2004), *Nitel Değişkenli Ekonometrik Modeller: Teori ve Bir Uygulama*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- SAKARYA ÜNİVERSİTESİ İNSAN KAYNAKLARI VE KARİYER KULÜBÜ (2005), “Sakarya Üniversitesi Öğrencileri’nin, Sakarya İline Ekonomik Katkısı”, www.uniaktivite.net/dosyalar/sau_rapor.doc., Erişim Tarihi: 02.08.2009.

- ŞENESEN, Ü. ve R. SELİM (1995), “Consumption Patterns of Turkish Urban and Rural Households in 1987”, *Middle East Technical Univ. Studies in Development*, 22 (2), ss. 207-220.
- TAN, A., M. G. AKPINAR ve A. N. KAŞOĞLU (1998), “Üniversite Öğrencilerinin Tüketim Harcamalarının Yapısı Üzerine Bir Araştırma”, *Pazarlama Dünyası*, Sayı: 70.
- TANSEL, A. (1986), “An Engel Curve Analysis of Household Expenditure in Turkey 1978-79”, *Middle East Technical Univ. Studies in Development*, 13 (3-4), ss. 239-257.
- TARI, R., Ş. ÇALIŞKAN ve Y. BAYRAKTAR (2006), “Kocaeli Üniversitesi Öğrencilerinin Gelir ve Tüketim İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), ss. 168-179.
- TARI, R. ve F. PEHLİVANOĞLU (2007), “Kocaeli İlinde Tüketici Davranışlarının Gelir-Harcama Grupları İlişkisi Açısından Analizi”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1), ss. 192-210.
- TIMMER, C.P., W. P. FALCON and S. R. PEARSON (1983), *Food Policy Analysis*, Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- TÜRKBAL, A. (1997), *Mikroiktisat*, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- YAYLALI, M. (2004), *Mikroiktisat*, 3. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul.
- YAYLALI vd., (2006), *Üniversite Gençliğinin Gelir-Harcama Kalıpları Araştırması*, Erzurum: Atatürk Üniv.Yayın No: 957.
- YAYLALI, M., H. ÖZER ve Ö. DİLEK (2009), “Selçuk Üniversitesi Seydişehir Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Gelir-Harcama İlişkisi ve Meslek Yüksekokulunun İlçe Ekonomisindeki Yeri”, *10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu*, Erzurum, 27-29 Mayıs 2009.